Universiteit van Amsterdam

Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica

Tentamen

Numerieke Lineaire Algebra

Bachelor wiskunde jaar 3

Eerste Deeltentamen
Datum: 22 Oktober 2015
Tijd: 13.00-15.00

Aantal pagina's: 3 (inclusief voorblad)
Aantal vragen: 2
Maximum aantal te behalen punten: 100
Bij iedere vraag staat vermeld hoeveel punten hij waard is.

VOORDAT U BEGINT

- Controleer of uw versie van het tentamen compleet is.
- Schrijf **uw naam en studentnummer** en indien van toepassing **versienummer** op **elk vel papier** dat u inlevert en **nummer de pagina's**.
- Uw **mobiele telefoon** moet uit staan en in uw jas of tas zitten. **Uw jas en tas** moeten op de grond liggen.
- **Toegestane hulpmiddelen**: kladpapier. Overige hulpmiddelen zijn niet toegestaan.

HUISHOUDELIJKE MEDEDELINGEN

- De eerste 30 minuten mag u de zaal niet verlaten, ook niet voor het bezoeken van het toilet.
- 15 minuten voor het eind wordt u gewaarschuwd dat het inlevertijdstip nadert.
- Vul na afloop van het tentamen het evaluatieformulier in, indien van toepassing.
- U bent verplicht zich op verzoek van de examinator (of diens vertegenwoordiger) te kunnen legitimeren met een bewijs van inschrijving en een geldig legitimatiebewijs.
- Tijdens het tentamen is toiletbezoek niet toegestaan, tenzij de surveillant hier toestemming voor geeft.

Succes!

1. Vandermonde, Householder, Givens, Gauss, en Cholesky (50 punten)

Gegeven zijn de volgende vier datapunten in $\mathbb{R}^2$,

$$(x_1, b_1) = (-7, -9), \quad (x_2, b_2) = (-1, 3), \quad (x_3, b_3) = (1, 5), \quad (x_4, b_4) = (7, 5).$$

We gaan op zoek naar het lineaire polynoom ℓ dat de kwadraatsom

$$\sum_{j=1}^{4} (\ell(x_i) - b_i)^2$$

minimaliseert over de reële vectorruimte $\mathcal{P}^1(\mathbb{R})$ van lineaire polynomen.

(a=6) Herformuleer[1] dit probleem als *kleinstekwadratenprobleem*

$$Ax \stackrel{LS}{=} b \tag{1}$$

voor zekere *Vandermondematrix* A.

Er bestaat een *Householderspiegeling* die de eerste kolom van A afbeeldt op een *positief* veelvoud van de eerste standaardbasisvector.

(b=8) Bepaal de matrix H van deze spiegeling en bereken HA.

(c=7) Breng de resulterende matrix HA middels *Givensrotaties* op bovendriehoeksvorm.

(d=7) Bereken de oplossing x van (1) middels de in (b)-(c) gevonden QR-decompositie van A.

Alternatief van de berekening van x middels de QR-decompositie is de berekening van x middels de *thin* SVD van A, oftewel, een decompositie $A = U\Sigma V$ waarin Σ dezelfde afmetingen heeft als A.

(e=7) Bepaal een *thin* SVD van A en bereken hiermee de oplossing x van (1), ter controle van (d).

Beschouw tot slot het probleem het *kwadratische* polynoom q te vinden dat de kwadraatsom

$$\sum_{j=1}^{4} (q(x_i) - b_i)^2$$

minimaliseert over de reële vectorruimte $\mathcal{P}^2(\mathbb{R})$ van *kwadratische* polynomen. Dit resulteert net als bij onderdeel (a) in een kleinste kwadratenprobleem $Bx \stackrel{LS}{=} b$ voor zekere Vandermondematrix B.

(f=7) Bepaal expliciet de *normaalvergelijkingen van Gauss* horend bij dit probleem.

(g=8) Los deze op middels *Choleskydecompositie* van de bijbehorende matrix.

[1] Als je dit niet kunt, kan je het antwoord vragen, maar dan uiteraard geen punten meer scoren voor dit onderdeel

Opgave 2: Conditie en stabiliteit (40 punten)

In de *combinatorische lineaire algebra* speelt de *permanent* van een *niet-negatieve* matrix een belangrijke rol. Voor $A \in \mathbb{R}^{2\times 2}$ met $A \geq 0$ entry-gewijs, oftewel voor

$$A = \begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix}, \quad \text{met} \quad a, b, c, d \geq 0,$$

is deze gedefinieerd als

$$\mathrm{per}(A) = ad + bc. \tag{2}$$

We bekijken de conditionering van het berekenen van $\mathrm{per}(A)$ onder perturbatie van de entry a van A.

(a=8) Bepaal het *relatieve conditiegetal* voor dit probleem.

(b=5) Bespreek kort wanneer het probleem goed dan wel slecht geconditioneerd is.

Zoals gebruikelijk veronderstellen we dat algoritme (3) wordt geïmplementeerd op een computer met *relatieve machineprecisie* ε_m, die voldoet aan de axioma's

- $\forall x \in \mathbb{R} : \exists \varepsilon$ met $|\varepsilon| \leq \varepsilon_m : fl(x) = x(1+\varepsilon)$;
- $\forall x, y \in \mathbb{F} : \exists \varepsilon$ met $|\varepsilon| \leq \varepsilon_m : x \circledast y = (x * y)(1+\varepsilon)$.

Hierbij is $\mathbb{F}$ de aftelbaar oneindige verzameling van geïdealiseerde machinegetallen; we houden dus geen rekening met eventuele *overflow* of *underflow*. Veronderstel vanaf nu voor het gemak dat $a, b, c, d \in \mathbb{F}$.

Een zeer voor de hand liggend *algoritme* om $\mathrm{per}(A)$ in (2) uit te rekenen is nu

$$\overline{\mathrm{per}}(A) = (a \otimes d) \oplus (b \otimes c). \tag{3}$$

We schrijven $\overline{\mathrm{per}}$ om de *berekende waarde* van de permanent te onderscheiden van de *echte* waarde.

(c=9) Bewijs dat Algoritme (3) *backward stable* is ten opzichte van de Frobeniusnorm.

De *formule van Ryser* berekent de permanent van *grotere* $n \times n$ matrices op efficiënte wijze. Voor 2×2 matrices reduceert deze formule tot het correcte maar niet bepaald efficiënte(re)

$$\mathrm{per}(A) = (a+b)(c+d) - ac - bd. \tag{4}$$

We implementeren vervolgens het volgende nieuwe algoritme, gebaseerd op (4), om $\mathrm{per}(A)$ te berekenen,

$$\tilde{\mathrm{per}}(A) = [(a \oplus b) \otimes (c \oplus d) \ominus (a \otimes c)] \ominus (b \otimes d), \tag{5}$$

op een "computer" die voldoet aan bovenstaande axioma's met relatieve machineprecisie $\varepsilon_m = \frac{1}{8}$.

(d=9) Geef alle $f \in \mathbb{F}$ met $1 \leq f \leq 2$ en beschrijf hoe deze deelverzameling $\mathbb{F}$ volledig bepaalt.

(e=9) Geef met $\mathbb{F}$ als in (d) een voorbeeld van een $\mathbb{F}^{2\times 2} \ni A \geq 0$ waarvoor $\tilde{\mathrm{per}}(A) < 0$.

De met Algoritme (5) *berekende* permanent van een niet-negatieve matrix is dus in het algemeen niet de *exacte* permanent van een *naburige* niet-negatieve matrix.